

18594

varia Istorică
600000

CUVÂNT LA DESCHIDEREA CURSULUI

DE

ISTORIA ROMÂNILOR

IN 26 APRILIE 1918

DE

DIMITRE ONCIUL

Profesor la Universitatea din București

P. 19.13
16



București

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

1918

Prețul 1 Leu

Inv. A. 27152

CUVÂNT LA DESCHIDEREA CURSULUI

DE

ISTORIA ROMÂNILOR

IN 26 APRILIE 1918

DE

DIMITRE ONCIUL

Profesor la Universitatea din București



București

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă

1918

Domnilor și onorați auditori,

După o întrerupere de aproape doi ani, în care timp de grea încercare templul nostru a fost închis, reîncepem activitatea noastră universitară. Doamne ajută!

Mai mulți din tovarășii noștri de muncă lipsesc din rândurile noastre. Mulți din ei au dat viața lor jertfă pe altarul patriei. Onoare lor! Amintirea lor, pentru care Universitatea, *Alma mater*, are să poarte cuvenită grijă, va rămâne scumpă nouă și generațiunilor viitoare ce se vor succeda în incinta acestor ziduri.

Jertfa lor, cerută pentru un scop ce nu era să fie atins în împrejurările date, a fost compensată în altă parte, prin evenimentele ce necesitatea istorică le-a adus. Cumplitul războiu, care ne-a cășunat încercări atât de grele și jertfe atât de mari, a adus prăbușirea imperiului rusesc, a colosului apăsător care de mai mult de un secol

țineă în lanțuri o parte scumpă a neamului nostru și amenință viața noastră politică și națională, prin năzuințele ce-i îndreptau pașii peste trupul țerii noastre.

Azi, colosul e prăbușit. Basarabia, flica răpită a României, ruptă din trupul vechei Moldove, după 106 ani de suferințe sub jugul țarismului rusesc și sub anarhia din urmă, e liberată și reunită prin voința sa pentru totdeauna cu patria mamă. Cu inima înduioșată, România o cuprinde în brațele sale, istovite de grea luptă, dar înviorate de raza înseninătoare ce steaua ei i-o trimite în aceste vremi de răstăriște și de grea cumpănă.

Prin rezultatul la care am ajuns, se adevărește încă odată vorba din bătrâni: «Nu sunt vremile sub cârma omului, ci bietul om sub vremei».

În taina lor nepătrunsă, legile după care se desfășoară istoria omenirii, și vremile ce ele le-au adus, independent de voința omenească ce a determinat scopul propus, au realizat ceea ce eră firește realizabil și mai aproape de urmărit. Astfel faptele au dat dreptate celor care aveau în vedere afirmarea aspirațiunii naționale în această direcție.

În toate timpurile, faptele cele mai mari ale istoriei s'au realizat numai prin concursul evenimentelor ce condițiunile desvoltării istorice le-au produs. În toate timpurile, personalitățile cele mari ale istoriei au fost acei oameni geniali care,

pătrunzând tainele timpului lor, au știut să folosească împrejurările epocii respective spre a aduce la îndeplinire aspirațiunile realizabile ale națiunii. Ferice de țara, ferice de poporul care, în așa răspântii ale istoriei, are parte de atari personalități conducătoare.

Nu avem aci căderea de a judecă și aprecia faptele și persoanele active ale prezentului, la a cărui desfășurare istorică asistăm cu mai multă sau mai puțină părtinire. Domeniul istoriei nu este prezentul, ci trecutul care a dat naștere prezentului. Și dacă scopul final al istoriei ca știință este de a face să înțelegem prezentul prin cunoștința trecutului, ea totuș, având în vedere prezentul, nu are cuvântul asupra acestuia. Prezentul urmează să intre în domeniul istoriei numai după ce devine trecut, ca producător al altui prezent în viitor.

În înlănțuirea neîntreruptă dintre trecut, prezent și viitor, se desfășoară istoria ca dezvoltare a omenirii.

În trecutul nostru, țara și neamul nostru au fost adeseori supuse la grele încercări și la mari jertfe. Dar cu toate răstriștele vremilor, dezvoltarea noastră istorică în Statul național a mers mereu înainte. Ea s'a desfășurat în linie ascendentă, chiar și în timpuri de decadență aparentă, când decăderea trecătoare într'o direcție eră compensată printr'o dezvoltare ascendentă în altă direcție.

Suntem în desvoltare ascendentă. Să avem deci credință tare în steaua noastră! Cu necesitate istorică, ea ne va conduce la îndeplinirea menirii noastre între popoare. Dar să nu uităm eterna lege a istoriei că numai acel popor trăiește, crește și înflorește, care știe să-și facă datoria în progresul omenirii spre perfecționare.

Ce eră Prusia la începutul secolului trecut?— După Iena și Tilsit, redusă la jumătate din teritoriul ei de altă dată, ea avea o întindere și populație aproape cât România noastră. Și ce a devenit în mai puțin de 100 de ani!— Cu o voință de oțel ce nu are seamăn, ea s'a reformat și regenerat dela talpă până în creștet; a devenit puterea predominantă în confederația germană și a făcut unitatea Germaniei, iar astăzi este prima putere militară a lumii. Iată ce poate face un popor care vrea să trăiască și care știe să-și facă datoria față de Statul său.

Binele și mărirea Statului mai înainte de toate, mai presus de toate. Aceasta i-a fost sfânta deviză. *Salus reipublicae* eră și legea supremă sub regimul căreia a crescut și s'a înălțat poporul roman, stăpânitorul lumii antice. Aceasta să ne fie și nouă lege sfântă pentru toate actele și manifestările noastre ca fii ai patriei.

Unul din factorii cei mai de frunte, putem zice chiar factorul cel mai de frunte între toți,

prin care Prusia, ca și Germania întreagă, a adus la îndeplinire opera ce i-a făcut mărirea și i-a dat puterea predominantă, a fost și este școala: acea școală care a făcut ca în armata germană să nu se găsească niciun analfabet; acea școală care a crescut națiunea în disciplina, în simțul de datorie și în devotamentul pentru patrie ce-i atrag admirație.

Școala este și câmpul activității noastre, scumpi auditori. Și cum școala românească va forma generația tânără de astăzi, așa va fi România de mâine. Iată marea răspundere ce avem și ce veți avea pentru pregătirea viitorului.

Numai dacă fiecare membru răspunzător al Statului își face cu conștiință și pe deplin datoria la locul unde e pus, organismul întreg al națiunii își îndeplinește bine funcțiunile și prosperează. În ori-ce organism, fizic sau social, funcțiunea lui e condiționată de organele ce-l alcătuiesc. Dacă organele funcționează bine, organismul întreg merge bine; dacă, din nenorocire, unele organe sunt netrebnice, organismul întreg suferă sau piere chiar.

Greaua încercare prin care am trecut a scos la iveală și organe netrebnice ale organismului nostru național, care au pângărit un ideal sfânt. E o constatare dureroasă; dar adevărul nu trebuie ascuns. Să ne fie de învățătură, pentru ca

să ştim a feri în viitor organismul nostru naţional de atari organe netrebnice.

Mai mult prin încercări dureroase decât prin succese uşoare, învăţămintele istoriei îndreaptă pe popoare. Şi aceste învăţămintele ne arată că nu atât prin împrejurări din afară cât mai ales prin stările din lăuntru se înalţă şi cad popoarele.

Fie ca învăţămintele câştigate să ne îndrepte calea viitorului!



Revin la Basarabia. Cine nu ştie câtă asuprire avu să îndure neamul românesc de peste Prut sub stăpânirea rusească! Oţelit prin suferinţe şi întărit în credinţa puterii sale de viaţă, el se reuneşte azi cu patria mumă, aducându-i nouă putere de viaţă şi nouă tărie de credinţă.

Sub cuvânt de liberare de sub jugul turcesc — jug care nu eră decât cel al unei suzeranităţi mai mult sau mai puţin apăsătoare, care însă ne îngăduia totuşi o dezvoltare proprie naţională, sub principii şi deregători proprii, cu legi şi aşezăminte româneşti, cu biserică şi cultură naţională, — sub cuvânt de liberare de sub acest jug zis «păgân», Rusia «pravoslavnică» năzuiă, încă dela Petru cel Mare încoace, să pună stăpânire pe principatele surori Moldova şi Țara-Românească, spre a-şi deschide drum peste trupul lor la cetatea S-lui Constantin, Țarigradul visului ei de aur.

Cu acest gând, încă în negociațiunile de pace dela Carlovitz, cu care s'a încheiat războiul dela 1683—1699 dintre Turcia și coaliția creștină, Rusia își însușea rolul de protectoare a creștinilor ortodocși din imperiul otoman, rol afirmat tot mai mult în războaiele ulterioare cu Turcii. Deci în războiul ruso-turc din 1711, Domnul Moldovei Dimitre Cantemir se unì cu țarul protector. Prin tractatul încheiat atunci cu Petru cel Mare, el recunoștea suzeranitatea țarului, îndatorindu-se a servi cu trupe auxiliare în războaiele ce vor fi întreprinse pentru liberarea Moldovei și a celorlalți creștini de sub jugul turcesc; iar țarul garantă autonomia țerii, cu dreptul de moștenire a tronului în familia lui Cantemir în linie bărbătească, afară de cazul când domnitorul s'ar desface de biserica ortodoxă sau ar fi necredincios țarului. În acelaș timp, și Domnul Țerii-Românești Constantin Brâncovanu se legă către Rusia, făcând o învoială secretă pentru cooperare, îndată ce Rușii ar intra învingători în Țara-Românească.

Această primă alianță ruso-română ne-a adus cea mai mare nenorocire pentru desvoltarea ulterioară a principatelor românești ca State naționale. Infrângerea Rușilor la Stănilești pe Prut a silit pe Cantemir să fugă în Rusia, pierzând tronul. Brâncovanu, pârît la Poartă, fu dus la Constantinopole și decapitat dimpreună cu fiii săi. Principatele pierdură dreptul de a-și alege Domni pă-

mânteni și fură date Fanarioșilor spre exploatare și demoralizare. «Vai, vai, vai de țară!»—exclamă cu patriotică durere bătrânul cronicar Neculcea.— «Ce vremi cumplite au ajuns, și la ce cumpănă au căzut!» — Așa își tânguia țara fostul mare-vornic al Moldovei, care desfătuse pe Cantemir de alianța cu țarul.

Prea dureros, așa dureroasă experiență, repetată mereu în războaiele Rusiei pentru liberarea creștinilor ortodocși, am făcut și acum cu alianța rusească, — să sperăm, pentru ultima dată.

În războaiele cu Turcii dela 1736—1739 și dela 1769—1774, Rusia încercă de nou să aducă la îndeplinire proiectul de stăpânire asupra principatelor, sub cuvânt de liberare de sub jugul turcesc. La 1739, Rușii au ocupat Moldova și determinară pe boieri să facă act formal de închinare sub stăpânirea rusească, în condițiuni ce garantau în câtva autonomia țerii; la 1769—1774, ei au ocupat chiar ambele principate, cu scop de a le anexa integral. Numai intervenția Austriei, care făcea pretențiuni asupra Țerii-Românești și Moldovei ca țeri ce fusese cândva dependente de coroana ungurească, a împiedecat atunci ca ele să fie încorporate la Rusia.

Pentru «bunele servicii» ale cabinetului din Viena, aduse prin intervenția făcută în favoarea Turciei la încheierea păcii ruso-turcești dela Ku-

ciuk-Kainardji din 1774, Poarta a cedat atunci Austriei Bucovina. Această parte a Moldovei fu predată trupelor austriace chiar de Ruși, la evacuarea principatelor. Eră un precedent pentru o parte mai mare din trupul Moldovei ce pe urmă avea să fie cedată Rusiei de către Turcia, care nu avea dreptul să facă asemenea cesiuni din pământul principatelor, țeri numai tributare, iar nu aparținătoare imperiului otoman. Recunoscându-i acest drept, Rusia își pregăteă terenul pentru anexiuni proprii.

Războiul dela 1806—1812 fu întreprins anume în vederea anexării principatelor. Pentru această anexare, țarul Alexandru I obținū și consimțământul lui Napoleon, în pacea dela Tilsit (1807) și la întrevvederea dela Erfurt (1808). Dar ruptura cu Napoleon, urmată de expediția nenorocită a acestuia în Rusia, a silit pe Alexandru să încheie în grabă cu Turcii pacea dela București din 20 Maiu 1812, mulțumindu-se cu partea Moldovei dintre Prut și Nistru, numită de atunci Basarabia, care i-a fost cedată.

Mai înainte, numele de Basarabia ca parte a Moldovei eră întrebuințat numai pentru marginea meridională de peste Prut, cuprinzând ținuturile dela gurile Dunării și țărmul mării. Această parte, aparținând altă dată Țerii-Românești și fiind apoi unită cu Moldova sub Alexandru cel Bun și sub Stefan cel Mare, a fost numită Basarabia, după

dinastia Basarabilor din Țara-Românească, în a cărei stăpânire fusese. Dela 1812 încoace, acest nume străbun, care ne reamintește vechea dinastie națională a Basarabilor, a fost întins asupra întregii părți moldovenești dintre Prut și Nistru ce ne fu răpită atunci.

Câtă dragoste aduceau noii stăpânitori pentru poporul pe care ei veneau să-l libereze de sub jugul turcesc, se vedeă chiar dela început, în timpul lungii ocupațiuni a principatelor în acest războiu. Ei le tratau ca țeri cucerite, nu ca țeri ce aveau să fie liberate. La reclamațiunile contra jafurilor comise de trupele rusești asupra țăranilor români, Generalul Kutusov răspundeă: «Le voi lăsa lor ochii pentru a plânge», cum mărturisește însuș amiralul rus Ciciagov în Memoriile sale (*Mémoires de l'amiral Paul Tchitchagof*).

Liberatorii care, în numele iubirii creștine a aproapelui, veneau să mântuească astfel țerile române de jugul necredincioșilor s'au ținut de cuvânt. În adevăr, ei n'au lăsat Românilor Basarabeni, pentru viața lor națională, decât «ochii pentru a plânge».

În timp de un secol de stăpânire rusească, limba românească a fost izgonită din biserică și școală. Conștiința națională eră prigonită în toate chipurile. Eră oprit Românului să cetească și să scrie în limba lui; îi eră oprit să se roage lui

Dumnezeu în limba lui. Intrarea cărților și ziarelor românești era interzisă; chiar publicațiuni științifice dela noi nu puteau să treacă granița decât cu aprobare specială, în cazuri excepționale. Puțina scriere românească ce prea rar pătrundeă altfel la frații de peste Prut ajungea numai prin contrabandă. Iar când în timpul din urmă s'a îngăduit Românilor Basarabeni să tipărească la dâșii vreun «Cuvânt moldovenesc», acesta nu putea să apară decât în haina alfabetului rusesc, nici măcar în cirilica românească.

Asuprirea Românilor Basarabeni, astfel practică cu privire la cultivarea limbii și dezvoltarea culturii naționale, a fost încă mărită prin crude prigoniri politice. Ori-ce manifestare politică ce nu era agreată de stăpânire era oprimată prin măsurile cele mai aspre, între care surgunirea în Siberia, dacă nu închisoarea sau moartea, era pedeapsa cea mai obișnuită. Legăturilor cu frații din România liberă se puneau tot felul de piedeci. Când la 1866, înființându-se «Societatea Academică Română» din care s'a dezvoltat Academia Română de astăzi, au fost numiți trei Români din Basarabia ca membri, nici unul n'a putut lua parte nicio singură dată la ședințele și lucrările acestui institut de cultură, creat să întrupeze unitatea culturii naționale. Ori-ce comunitate intelectuală cu România liberă era socotită ca vătămătoare sub raportul politic și împiedecată sistematic.

«Un zid până la cer» — cum atât de plastic zice Mihail Sadoveanu — eră ridicat ca'n basme între noi și pământul românesc de peste Prut. «Nimic dela ei la noi; nimic dela noi la dâșii. Numai dorurile călătoreau spre Nistru, cu paserile primăverii, și durerile veneau dintr'acolo, cu gemetele crivățului de iarnă».

Mirare că în așa condițiuni s'a mai putut păstră elementul românesc al Basarabiei în proporție de peste două treimi a populației întregi. E o dovadă de vitalitate și de putere de rezistență, care ne îndreptățește la cele mai bune speranțe pentru desvoltarea lui în viitor, la sinul patriei mume.

Negreșit, acest element românesc, care cu atâta tărie a rezistat desnaționalizării îndrumate prin asemenea măsuri, e aproape numai stratul țăranesc. Și ce e dreptul, țăranul, nevoit prin împrejurările vieții să aibă mai mult preocupațiuni de bună-stare materială decât de politică și cultură națională, a avut mai puțin să sufere de asuprirea stăpânirii rusești, care-i îngăduia îndestularea nevoilor lui materiale în măsură mulțumitoare, din pământul roditor al Basarabiei. Ținut în stare lipsită de cultură, el eră bun bucuros să aibă asigurată pânea de toate zilele, și puțină grijă își făcea de nevoile intelectuale și de libertăți politice. În această privință, guvernul român și Corpurile noastre legiuitoare au o grea pro-

blemă înainte, dela a cărei înțeleaptă rezolvare va depinde îndreptarea spre mai bine.

Fie ca această îndreptare să îmbunătățească și soarta ȧeranului român de dincoace de Prut, care nu mai puțin are nevoie să fie ridicat prin cultură la demnitatea cetăŧeanului liber și conștient de drepturile și datoriile sale cetăŧenești.

*

După desmembrarea Basarabiei în 1812, Rusia n'a renunțat la planurile sale de stăpânire asupra principatelor românești.

Renașterea noastră națională, începută cu revoluția din 1821 care a înlăturat pe Fanarioți și a restaurat domnia pământeasă, eră de natură a pune stavilă și năzuințelor rusești în acea privință. Spre a înlătură aceasta, Rusia întreprinse războiul din 1828—1829, prin care a silit Turcia să-i recunoască formal, în pacea dela Adrianopole, dreptul de protectorat asupra principatelor.

Protectoratul rusesc a devenit apoi de fapt o supremație mai apăsătoare decât suzeranitatea turcească. Contra lui s'a ridicat revoluția din 1848 în principate. Contra lui s'au ridicat protestările și plângerile patrioților pribegiți după înnăbușirea revoluției, care au căutat refugiu și sprijin în Occidentul civilizat.

După 28 de ani de protectorat rusesc, care în timp atât de scurt se făcuse mai odios decât su-

zeranitatea turcească, principatele românești au fost în sfârșit liberate de supremația împărăției «protectoare», prin intervenția puterilor occidentale. Ocuparea principatelor de către Ruși la 1853—1854, în războiul început atunci cu Turcia, a determinat Franța sub Napoleon III, în unire cu Anglia și cu regatul Sardiniei care apoi a făcut unitatea Italiei, să declare războiu Rusiei coto-pitoare, venind în ajutor Turciei.

Invinsă în războiul de Crimèa, Rusia fu silită să renunțe, în pacea dela Paris din 1856, la protectoratul asupra principatelor românești. În acelaș timp, ea a trebuit să cedeze Moldovei o parte din Basarabia, ținutul dela gurile Dunării, vechea Basarabie propriu zisă, foastă stăpânire a Basarabilor. Puterile occidentale întrunite în congresul dela Paris au înțeles marele interes al Europei pentru a îndepărta Rusia dela Dunăre și a întări, la gurile marelui fluviu ce unește Occidentul cu Orientul, noul Stat român ce urmă să se înființeze prin unirea principatelor, hotărîtă atunci.

Din nefericire pentru noi, această politică europeană n'a fost continuată în mod consecuent.

Congresul dela Berlin, care a regulat chestiunea orientală după războiul ruso-româno-turc din 1877—1878, a cedat stăruințelor rusești de a ne lua Basarabia în schimbul Dobrogei, liberată de stăpânirea turcească cu concursul nostru și cu-

25305

venită nouă ca dreaptă moștenire dela Mircea cel Bătrân și ca țară locuită în majoritate de Români. Așa ne răsplăteă Rusia ajutorul ce i-am dat în acel războiu, la care am luat parte pentru afirmarea independenței noastre și pentru desrobirea Bulgariei, fără de care ajutor al nostru eră și atunci să urmeze seria înfrângerilor care au dus-o la prăbușirea de acum.

52302 Chiar aceleași puteri occidentale care au inaugurat seria înfrângerilor rusești prin războiul de Crimăa, Franța, Anglia și Italia, care ne-au susținut atunci contra Rusiei și ne-au ajutat atât de mult în aspirațiunile noastre naționale pentru unire și pentru întemeierea unei dinastii, spre a ne întări ca Stat și popor latin la porțile Orientului, chiar ele s'au aliat cu Rusia în cumplitul războiu de acum. Contra sentimentului și prevederii celor mai încercați oameni politici ai noștri, în frunte cu regele Carol, am fost ademeniți și noi să aderăm la această alianță, după atâtea experiențe desamăgitoare ce am făcut cu fostul «protector».

Fără învoirea Terii prin glasul autorizat al reprezentanților ei constituționali, cum s'a urmat în războiul Independenței încununat de victorie, când convenția militară cu Rusia a fost supusă aprobării Corpurilor legiuitoare, conform constituției, — fără asemenea măsură constituțională, s'a încheiat alianța pe care s'a bizuit intrarea noastră

în cel mai mare războiu cunoscut în istorie, cu pregătirea și organizarea ce s'au văzut, și în izolarea care ne lăsă la discreția Rusiei.

Infrângerea inevitabilă și prăbușirea colosului cu picioare de lut au urmat.

Fără vina Țerii, care nu e responsabilă de această alianță, cum nici de călcarea alteia, ambele deopotrivă în afară de constituție, care prevede că convențiunile cu Statele străine, «pentru ca să aibă autoritate îndatoritoare, trebuie mai întâiu să fie supuse puterii legiuitoare și aprobate de ea», — fără vina Țerii, fără vina ostașului român, care (excepție făcând câțiva de categoria organelor netrebnice) și-a împlinit datoria cu recunoscută vitejie și devotament, ne-am făcut părtași la înfrângere, ca victimă a Rusiei.

Acum trebuie să suferim consecuențele fatale ale nenorocitei alianțe, precum am îndurat și pe cele atât de grele ale celei dintâiu alianțe cu țarul protector de acum 207 ani. Să le suferim cu bărbăție și demnitate! Să le suferim cu credință în dreptul nostru la viață ca Stat și ca popor, cu credință în dreptatea pe care geniul adevărului și al binelui, activ în istorie, o împarte tuturor popoarelor.

Dela Soare-răsare, o rază vine să ne întărească în această credință. E raza ce a reînviat Basarabia la viață românească.

În ziua de 27 Martie (9 Aprilie), «Sfatul Țerii» din Moldova de peste Prut, cu 86 voturi pentru, 3 contra și 36 abțineri, a votat următoarea rezoluțiune:

«În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țerii «declară:

«Republica democratică moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, marea Neagră și vechile granițe cu Austria, «ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de «ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza «principiului că noroadale singure să-și hotărească «soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se «unește cu mama sa România».

Apoi prezidentul Consiliului de miniștri al României D-l Alexandru Marghiloman, care eră de față, venind să încheie acest fericit act ce a adus la îndeplinire, a făcut declarația:

«În numele Poporului Român și al M. S. Regelui Ferdinand I al României, iau act de acest «vot quasi unanim și declar Basarabia unită cu România, de veci una și nedespărțită».

Acest vot și această declarație au fost promulgate prin decretul regal din 9 Aprilie, publicat în Monitorul Oficial al României No. 8 din 10/23 Aprilie.

În acelaș N-r al Monitorului a apărut și decretul regal prin care D-nii Ion Incuț și Da-

niil Ciugureanu, Români din Basarabia, sunt numiți miniștri fără portofoliu în Consiliul de miniștri al României. Fostul guvern al Republicii moldovenești Basarabia, al cărui prezident eră D-l Ciugureanu, s'a declarat el însuș disolvat. Regele României a numit apoi un Consiliu de directori pentru administrația provizorie provincială a Basarabiei, decret apărut de asemenea în acelaș N-r al Monitorului Oficial.

În locul D-lui Inculeț, fost prezident al Sfatului Țerii, a fost ales în unanimitate D-l Constantin Stere, Românul Basarabeian care, surgunit în Siberia și devenit apoi în România profesor universitar și deputat, a pus — ca deputat ales în Sfatul Țerii al Basarabiei — cele mai mari silințe pentru înfăptuirea unirii.

Ziua de 27 Martie în care s'a proclamat unirea este și rămâne, alături de 24 Ianuarie, una din cele mai mari date istorice ale României contemporane.

«Buna-Vestire» de zămislirea Mântuitorului, pe care Biserica noastră o serbă cu două zile mai înainte, a fost o zi de zămislire și pentru mântuirea Basarabiei, rechemată la viață românească prin buna vestire dela 27 Martie.

Să fie de bun augur această coincidență!

Reunirea Basarabiei cu patria mună, făcută în aceste împrejurări, între tratativele de pace pentru încheierea nenorocitului războiu, coincide și cu amintirea unei epoce de glorie din trecutul nostru.

Intre 24 Ianuarie și 27 Martie, pe când în Basarabia apărea prima rază ce vestează aurora mântuirii, noi serbam aci pomenirea pioasă a celui mai mare din Basarabi care a stăpânit în părțile ei și dela care stăpânire i-a rămas numele. Ca o reamintire a faptelor mari ale străbunilor, săvârșite în vremi de grele încercări prin care au trecut țara și neamul nostru, ni se arată umbra însuflețitoare a lui Mircea Vodă cel Bătrân, împlinindu-se 500 de ani dela moartea lui, la 13 Fevruarie (31 Ianuarie).

Intru comemorarea acestui erou al neamului nostru și al creștinătății, ne vom ocupa, în cursul ce se deschide astăzi, de domnia lui, — în istoria noastră, cea dintâiu domnie mai însemnată și din punctul de vedere al istoriei universale.

«Principe între creștini cel mai viteaz și cel mai ager»: așa caracterizează cronicarul turcesc al timpului pe Mircea Vodă, Domn român de patru ori învingător în războaiele lui cu Turcii, alte-ori opunându-le vitejească rezistență, numai odată învins și de două ori împărtășind înfrângerea cu aliații cărora le-a venit în ajutor.

«Mircea Vodă cel Bătrân», — zice cronicarul

nostru — «după niște semne ce se văd, vrednic de laudă, multe lucruri va fi făcut vrednice de auzit».

Aceste lucruri vrednice de auzit, săvârșite în războaie vitejești pentru apărarea țării și credinței, cum și prin fapte înțelepte ale păcii; aceste lucruri vrednice de auzit, prin care el a înscris în istorie pagini de glorie pentru neamul românesc, vom căuta să le cunoaștem mai de aproape și să le apreciem după cuviință.

Faptele iubirii de țară și ale tăriei de credință, virtuți prin care el a strălucit între contemporani și strălucește în istorie pentru toate timpurile, să ne fie îndemn și învățătură!
